

The effect of disciplinary punishment on improving the citizenship responsibility of female students (a case study of high schools in Tehran)

Abstract

There has long been controversy over the effectiveness of punishment between different perspectives on psychology and the educational sciences. Proper punishment is one of the most important issues in educating students. The aim of this study was to determine the effect of disciplinary punishment on improving the citizenship responsibility of female students (case study of high schools in Tehran). The research method was quasi-experimental. The measurement tool of the researcher-made questionnaire included a closed-ended question that included the components of disciplinary punishment. The statistical population of 7000 students were selected by stepwise random sampling using Morgan table and then randomly divided into two groups of 180 people in two experimental and control groups. In the experimental group, in two months, 9 components of punishment were applied to them. While the control group followed their daily training program during this period and did not receive any training intervention. After the training program, the questionnaire was administered to both groups again. Data analysis showed that the components of punishment (verbal punishment, corporal punishment, punishment for not attending class, referring to parents, lowering grades, fines, deprivation of recreational camps, introduction to the school disciplinary council, deprivation of attention to the teacher) Two components of punishment out of nine components have been significantly effective in improving the responsibility of female students in the seventh, eighth, and ninth grades of high school in the experimental group after the end of two months. These results show that disciplinary punishment (punishment of deprivation of recreational camps, deprivation of attention to the teacher) is effective in improving the responsibility of citizenship of female students (case study of high schools in Tehran).

Keywords: disciplinary punishment, responsibility, citizenship component, students

تأثیر تنبیه انضباطی بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر (مورد مطالعه مدارس دوره اول دبیرستان شهر تهران)

فاطمه ناصری^۱ تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۳/۲۹

صادق رضایی^۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۶

چکیده

از دیر باز مناقشه بر میزان اثربخشی تنبیه میان دیدگاه مختلف روانشناسی و علوم تربیتی وجود داشته است. تنبیه درست و به جا از جمله مسائل مهم در تعلیم و تربیت دانش آموزان است. پژوهش با هدف تعیین تأثیر تنبیه انضباطی بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر (مورد مطالعه مدارس دوره اول دبیرستان شهر تهران) بود. روش تحقیق نیمه آزمایشی بود. نتایج پرسشنامه به این صورت بود که مؤلفه های تنبیه انضباطی رادر برگرفت. جامعه آماری ۷۰۰۰ نفر از دانش آموز به روش نمونه گیری تصادفی مرحله ای با استفاده از جدول مورگان انتخاب شدند و سپس طور تصادف در دو گروه ۱۸۰ نفری در دو گروه آزمایش (مدارس غیردولتی) و کنترل (مدارس دولتی) جایگزین شدند. گروه آزمایش در دو ماه، ۹ مؤلفه تنبیه ای برایشان اعمال شد، در حالی که گروه کنترل در طی این مدت برنامه تربیتی روزانه خود را دنبال می کرد و هیچ گونه مداخله تربیتی دریافت نکردند. پس از اجرای برنامه تربیتی، مجددا پرسشنامه بر روی هر دو گروه اجرا گردید. تحلیل داده ها نشان داد که مؤلفه های تنبیه (تنبیه گفتاری، تنبیه بدنی، تنبیه منع از حضور در کلاس، ارجاع به اولیا، کم کردن نمره، جریمه های درسی، محرومیت از اردوهای تفریحی، معرفی به شورای انضباطی مدرسه، محرومیت از توجه به معلم) بر بهبود مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر پایه هفتم هشتم نهم دبیرستان در گروه آزمایش پس از پایان دو ماه، دو مؤلفه ی تنبیه از بین نه مؤلفه بطور معناداری مؤثر بوده است. این نتایج نشان می دهد که تنبیه انضباطی (تنبیه محرومیت از اردوهای تفریحی، محرومیت از توجه به معلم) بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر (مورد مطالعه مدارس دوره اول دبیرستان شهر تهران) تأثیر گذار می باشد.

کلیدواژه: تنبیه انضباطی، مسئولیت پذیری، مؤلفه شهروندی، دانش آموزان

^۱ کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (behrokh.naseri@gmail.com)
^۲ استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه امین، تهران، ایران (sadeghrezaee61@gmail.com)

خداوند آدمی را با سرشتی پاک خلق کرده و از روح الهی خویش در او دمیده است. آدمی با زیستن در دنیا و پیروی از وسوسه های نفسانی به تدریج از این فطرت دور می شود و محیط و تربیت ناسالم نیز به این دوری دامن می زند. این حالت می تواند با عملکردی متفاوت و مثبت و نیز محیط و تربیتی سالم به سمت رشد و تعالی باشد. می توان گفت که دوران کودکی نزدیک ترین دوره انسان به سرشت پاک او است. اهمیت این دوره و میزان اثرگذاری فراوان آن در دوره های بعدی بر اهمیت نحوه تربیت اخلاقی و آشنایی با چالش ها و نیازمندی های تربیت اخلاقی در این دوران می زلاید. یکی از روش های ادیان آسمانی برای تربیت انسان و اصلاح مسیر حرکت او «تنبیه» است. در محیط های آموزشی و حرفه ای نیز تنبیه راهکاری برای اصلاح مسیر متربیان و کارکنان و دستیابی به آرمانهای سازمانی می باشد.

در این راستا مدرسه به عنوان عنصری از آموزش و پرورش در امعه حاضر در واقع مهم ترین دستگاه فرهنگی در تربیت شهروند مؤثر و فعال به حساب می آید؛ چرا که در پرتو آموزش های مدرسه است که شاکله شخصیتی و رفتاری دانش آموزان شکل می گیرد. و سرنوشت انسان در کلاس درس شکل می گیرد. (بزرگر و شهریاری، ۱۳۹۹)

نظام آموزش پرورش متأسفانه به دلیل عدم ابتناء بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی نتوانسته که کارکرد مورد انتظار را داشته باشد، به گونه ای که بتواند تربیت یافتگانی در تراز جمهوری اسلامی پرورش دهد که از شایستگی ها و توانمندی های سیاسی و اجتماعی هماهنگ با نیازهای جامعه برخوردار باشند. (سعدی، ۱۳۹۶ به نقل از صحرائین ۱۳۹۹) در نظام آموزشی کشور ما کتاب خاصی به آموزش شهروندی اختصاص داده نشده است، و محققان باید مفاهیم آموزش شهروندی را در لابه لای کتب مختلف مطالعه نمایند. از دروسی که آموزش شهروندی در قالب آن قرار می گیرد، و منبعی مهم در تربیت شهروندی به شمار می آید، درس مطالعات اجتماعی می باشد. مطالعات اجتماعی علاوه بر مناسبتش با مردم، با جهان مجاور و اوضاع زندگی مردم آن، سر و کار دارد. اهمیت جهان مجاور و شهرای زندگی بر نحوه تفکر، شناخت خود، کیفیت زندگی و اعتقاد به آینده، جنبه های اصلی مطالعات اجتماعی هستند. (مصطفی پور و همکاران، ۱۳۹۹).

مبانی نظری تحقیق

تنبیه

تنبیه در واژه، مصدر متعدی است از واژگان عربی، تنبیه به معنای بیدار کردن، روشن و آشکار کردن چیزی است. در اصطلاح به عملی گفته می شود که لازمه آن آگاهی بخشی باشد. (نیکنامی و همکاران، ۱۳۹۰).

۱) اسکینر می گوید: تنبیه هنگامی به وقوع می افتد که بازخورد چیز مثبتی را از موقعیت حذف می کند یا چیزی منفی به آن اضافه می کند. در واقع تنبیه دور ساختن چیزی از موجود زنده است که آن را می خواهد و یا دادن چیزی به کسی است که خواستار آن نیست، این معنا را تنبیه به معنای عام می گوئیم.

۲) ارائه پاسخ منفی به موجود زنده. تنبیه عبارت است از: ارائه یک تقویت کننده منفی در گرو یک رفتار نامناسب برای کم کردن احتمال آن رفتار. اگر پس از انجام رفتاری نامطلوب از سوی کودک، مثلاً انجام دادن یک حرکت زشت با ارائه یک محرک آزارانده مثل داد زدن به او بخواهیم حتماً بروز رفتار نامطلوب را در او کاهش دهیم، او را تنبیه کرده‌ایم تنبیه به این معنا تنبیه به معنای خاص می‌گوییم.

۳) تنبیه بدنی یا کتک زدن. بیشتر اوقات منظور از تنبیه به همین معناست که ما آن را تنبیه به معنای کلی بیان می‌کنیم. واضح است که مطابق معنای اول، تنبیه بازه‌ی وسیعی را شامل می‌شود که عبارت است از تغافل بی‌اعتنائی، تهدید تحقیر و سرزنش تمسخر، محروم سازی، جریمه، جبران، تغییر چهره، روی برگرداندن و تنبیه بدنی اما بر طبق معنای دوم تنبیه دیگر شامل تغافل بی‌اعتنائی محروم سازی و به عبارت دیگر حذف تقویت مثبت نمی‌شود آنچه از میان این معانی یاد شده مورد شک و بررسی واقع شده است قسمت سوم یا تنبیه به معنای اخذ است گرچه برخی از نمونه‌ها ف تنبیه به معنای خاص دوم مانند تهدید، تحقیر، سرزنش و تمسخر نیست تقریباً مورد رد و انکار گرفته است. (شورابی و همکاران، ۱۳۹۹).

انضباط

انضباط، از کلمه ضبط و به معنی خویشتن‌داری و پیروی از قواعد است. قواعد ممکن است امر "ذاتی" برای راه بردن عقل و یا روشی از تفکر علمی، ریاضی، تاریخی و نیز قواعدی که برای یادگرفتن امری واجب هستند، مانند قواعد تمرین، بررسی و تجدیدنظر کردن و آزمودن مثال‌های مختلف باشد. قواعد، متضمن یک یا چند معنای انضباط، از معانی یاد شده می‌باشند. در نتیجه آموزش و پرورش ضرورتاً مستلزم انضباط نیز می‌شود. (هاشمیان، ۱۳۸۴).

هر کودکی نیاز به یادگیری نظم و انضباط دارد. هر کودکی باید بیاموزد که چه رفتاری مورد قبول و قابل پذیرش، و چه رفتاری نامطلوب است. کودکان باید آگاه شوند که همیشه اتفاقات موافق خواست آن‌ها نخواهد شد. آن‌ها باید یاد بگیرند که در مواردی باید رفتار خود را مهار کنند و کلمه نه را برای احترام به حقوق دیگران و حفظ حرمت افراد بزرگتر بپذیرند. هدف از انضباط به طور مسلم رعایت نظم و عواملی است که نظم را حکم می‌گرداند. که به ویژه در کارهای جمعی ضروریست، زیرا بدون نظم و انضباط انجام کار گروهی و جمعی مختل می‌گردد (لادسلاوس و فیلبرت^۱، ۲۰۱۶).

نظم و انضباط یکی از الزامات اساسی برای موفقیت آمیز بودن فرآیند تعلیم و تربیت در مدارس است. و از موضوعات مورد توجه معلمان است. این وسیله‌ای برای شکل‌گیری رفتارهای یک فرد و فرآیند ساخت است. کودک به در شرایط مطلوب به عنوان عضوی از جامعه رفتار قابل قبولی در مدرسه از خود نشان دهد. غالباً مشکلات نظم و انضباط هنگامی رخ می‌دهد که دانش‌آموز از پیروی از قوانین کلاس یا مدرسه خودداری کند. عدم نظم در مدرسه آموزش موثر را دشوار می‌کند. عملکرد ضعیف یکی از تأثیرات بی‌انضباطی دانش‌آموز در

¹ Ladislaus M. Semali 1, & Philbert L. Vumilia

روند یادگیری است. از آنجا که زمان زیادی برای موارد نظم و انضباط صرف می‌شود، زمان کمتری برای تدریس صرف می‌شود. که این نشان اهمیت انضباط است. نظم و انضباط در مدارس همیشه یکی از نگرانی‌های اصلی معلمان بوده است و مربیان، به ویژه هنگامی که نشانه‌ای وجود دارد که نشان می‌دهد مشکل با مرور زمان حاد تر می‌شود، تلاش در رفع آن دارند چرا که عدم پیشگیری مقدمه‌ای برای بازخورد نامطلوب در میان خانواده، هم سالان و نتایج منفی اجتماعی مشابه خواهد. (آلمایهو^۲، ۲۰۱۲).

تعلیم و تربیت شهروندی

این سوال مهم پیش می‌آید که چگونه می‌توان آن را تعلیم و آموزش داد تا بر اساس آن شاهد اجرای صحیح آن در جامعه و شناخت وظایف و تکالیف مبتنی بر آن بود. د این مورد متفکران این عرصه که نهاد آموزش پرورش است مناسب‌ترین مکان برای آموزش و تعلیم این مقوله‌ها را می‌دانند. و همچنین آنها اعتقاد دارند که خانه اولین نهاد و دومین نهاد هر کودک و نوجوان که اوقاتش در آن سپری می‌شود و نقش بسطایی در رشد او و شخصیت و آموزش مهارت‌ها دارد؛ مدرسه است. (موک و لی^۳، ۲۰۱۷)

به طور کلی می‌توان مولفه‌های زیر را برای تربیت شهروندی برشمرد

الف) دانایی محوری؛ ب) وطن دوستی ج) قانون‌مداری د) مسئولیت‌پذیری و تعهد ه) مشارکت و) انتقادگری و) انتقادپذیری. که ما در این پژوهش به مولفه مسئولیت‌پذیری می‌پردازیم.

مسئولیت‌پذیری شهروندی:

حق شهروندی در واقع بدون در نظر گرفتن سابقه، فرهنگ و مذهب از حقوق هر انسان محافظت می‌کند. شهروندان مسئولیت یا وظیفه مدنی را دارند که استانداردها و دستورالعمل‌های اجتماعی خاصی را رعایت کنند. مسئولیت‌ها شامل مواردی است که داوطلبانه و همچنین مواردی است که طبق قانون کشورها لازم به اجراست.

شهروندی یا مشارکت مدنی شامل رفتارها، نگرش‌ها و اقداماتی است که عضویت نگران و فعال در یک جامعه منعکس کننده است. این شامل موارد سنتی‌تر نیز می‌شود. فعالیت‌های شهروندی مانند شرکت در رای‌گیری‌ها، خدمت در هیئت‌های غیرانتفاعی یا هیئت‌مدیره مدارس، مشارکت سیاسی، مانند سازمان‌دهی جامعه و فعالیت اجتماعی شامل مشارکت در تلاش‌های محله‌ای کوچک و بزرگتر، که لازمه اجرایی شدن مسئولیت‌های شهروندی در سطح جامعه، آموزش اصولی مدارس و یادگیری دانش آموزان است.

پیشینه تحقیق

بذرگر و شهریاری (۱۳۹۹)، در پژوهش خود با عنوان "نقش مدارس در تربیت شهروند فعال"، که با روش تحقیق اسنادی و کتابخانه‌ای و استناد به نتایج حاصل از پژوهش‌های محققان در این زمینه انجام شده است.

² Alemayehu TM

³ Mok, M., & Lee, W. O

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که باید شهروندان بتوانند از نقش خود آگاهی یافته به آن اهمیت دهند و نیز مشارکتی فعال در سطح جامعه داشته باشند، دلیل محکمی بر این موضوع است که نظام آموزش و پرورش باید به تربیت شهروندی کودکان و نوجوانان بپردازد.

ملازهی و همکاران (۱۳۹۸)، "در تبیینی نو از مولفه های تربیت شهروندی با تاکید بر برنامه درسی پنهان دوره دبیرستان" که نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که هر دانش آموز در رابطه با مهارت های یادگیری تجربه های متفاوتی کسب میکند که مسئولین هر جامعه باید برای آن برنامه ریزی کنند.

جهان و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان "ارائه ی مدل شایستگی تربیت اسلامی دانش آموزان، براساس ابعاد و مولفه های تربیت شهروندی از نظر متخصصان" نشان دادند که سه بعد توانشی و دانشی و نگرشی برجسته ترین ابعاد تربیت شهروندی می باشد.

روش تحقیق

در این پژوهش به منظور بررسی تنبیه انضباطی بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر با طرح آزمایشی بر روی دانش آموزان دختر دوره اول دبیرستان در منطقه ۲۰ تهران انجام شده نمونه مورد مطالعه بر روی دانش آموزان به صورت انفرادی و گروهی با موضوع ثابت مورد آزمایش قرار داده شده نمونه بر اساس محور سیستماتیک تعیین گردید. در واقع تنها دو مولفه ی تنبیه، تنبیه محرومیت از توجه معلم و تنبیه محرومیت از اردو، باعث بهبود مسئولیت پذیری دانش آموزان شد. هدف از انجام این تحقیق تاثیر تنبیه انضباطی بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر (مورد مطالعه مدارس دوره اول دبیرستان تهران) را بررسی کردند تنبیه چگونه می تواند در فرایند بهبود مسئولیت پذیری شهروندی کمک کند.

در تحقیق حاضر به دلیل گستردگی جامعه آماری نمونه گیری به روش تصادفی-مرحله ای به شرح زیر انتخاب شد.

مرحله اول: ابتدا یک منطقه از مناطق ۲۲ گانه، شهر تهران را در نظر گرفته، از میان دانش آموزان دختر منطقه ۲۰ آموزش و پرورش تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹

مرحله دوم: سپس از بین ۱۴ دبیرستان دوره دوم دخترانه منطقه ۲۰، دو مدرسه دولتی و دو مدرسه غیر دولتی به صورت تصادفی انتخاب شد.

مرحله سوم: از بین ۶۰۰۰ نفر از دانش آموزان کلاس های ۷ و ۸ و ۹، ۳۶۰ نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند. دو مدرسه دولتی و دو مدرسه غیر دولتی به صورت تصادفی انتخاب شدند.

مرحله چهارم: از بین ۳۶۰ نفر از دانش آموزان به صورت تصادفی دو گروه، ۱۸۰ نفره ی کنترل و آزمایش انتخاب شدند.

پس آزمون	متغیر مستقل	مرحله پیش آزمون	گروه
T ₂	X ₁	T ₁	گروه آزمایش

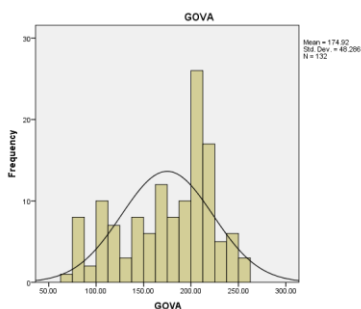
گروه کنترل	T ₁	-	T ₂
------------	----------------	---	----------------

بررسی طبیعی بودن توزیع داده‌ها

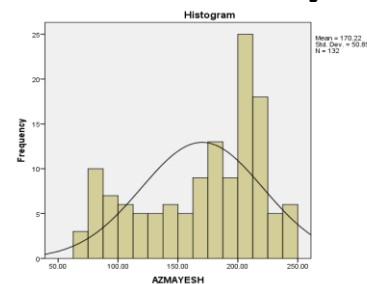
در این پژوهش از آزمون معتبر کلموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای اصلی استفاده شده است. این آزمون در حالت تک نمونه‌ای به مقایسه تابع توزیع تجمعی مشاهده شده با تابع توزیع تجمعی مورد انتظار در یک متغیر در سطح سنجش فاصله‌ای می‌پردازد. در تفسیر نتایج آزمون چنان چه مقدار معنی داری از ۰/۰۵ کوچک تر باشد آنگاه توزیع مشاهده شده با توزیع مورد انتظار متفاوت است و توزیع فوق نرمال نخواهد بود. این آزمون با توجه به فرضیات زیر به بررسی نرمال بودن داده می‌پردازد. نکته قابل ذکر این است که با توجه اینکه متغیر تنبیه انضباطی در دوره اول متوسطه به صورت کیفی می باشد از این رو جهت بررسی روابط بین متغیرها و فرضیات، هر مقدار کیفی را به صورت بازه ای عددی در نظر گرفتیم که بتوان به ادامه پژوهش پرداخت.

جدول شماره ۴-۱: نتایج آزمون خلاصه کجی و کشیدگی متغیرهای پژوهش

بر اساس جدول فوق مقادیر کجی برای همه متغیرها در همه حالت ها در بازه (۲و-۲) قرار دارد و مقادیر کشیدگی نیز در بازه (۳و-۳) قرار دارد بنابراین متغیرها بهنجار بوده و تایید کننده استفاده از آزمون های پارامتریک هستند.

نمودار ۱: نمودار هستیتوگرام نرمال بودن نمرات گروه آزمایش
نمودار ۲: نمودار هستیتوگرام نرمال بودن نمرات گروه گواه

مؤلفه	گروه	N	میانگین	انحراف استاندارد	سطح معنی داری
تنبیه گفتاری	آزمایش	۱۸۰	۹۷/۵	۳/۶۵	۰/۲۰۰
	گواه	۱۸۰	۱۰۰	۵/۱۴	۰/۲۰۰
تنبیه بدنی	آزمایش	۱۸۰	۱۰۹	۳/۸۱	۰/۰۶۲
	گواه	۱۸۰	۵۶	۶/۴۱	۰/۲۰۰

۰/۰۴۱	۸/۱۸	۹۵	۱۸۰	آزمایش	منع از حضور در کلاس
۰/۱۴۳	۴/۰۹	۹۸/۵	۱۸۰	گواه	
۰/۰۹۱	۱/۳۳	۸۲/۵	۱۸۰	آزمایش	ارجاع به اولیا
۰/۰۶۲	۱/۱۰	۸۲/۵	۱۸۰	گواه	
۰/۲۰۰	۴/۰۲	۹۰/۵	۱۸۰	آزمایش	کم کردن نمره
۰/۲۰۰	۲/۲۰	۹۴	۱۸۰	گواه	
۰/۰۵۶	۰/۷۲	۸۹/۵	۱۸۰	آزمایش	جریمه های درسی
۰/۲۰۰	۰/۷۲	۸۹	۱۸۰	گواه	
۰/۲۰۰	۳/۷۱	۵۴	۱۸۰	آزمایش	محرومیت از اردو
۰/۰۶۲	۰/۲۰	۴۹	۱۸۰	گواه	
۰/۲۰۰	۰/۱۵	۱۰۸/۵	۱۸۰	آزمایش	معرفی به شورای مدرسه
۰/۲۰۰	۰/۴۱	۱۰۸/۵	۱۸۰	گواه	
۰/۰۴۰	۷	۵۴	۱۸۰	آزمایش	محرومیت از توجه معلم
۰/۰۵۶	۰/۴۵۸	۴۵/۵	۱۸۰	گواه	

جدول شماره ۴-۲: نتایج آزمون نرمالیده کولموگراف اسمیرنوف

با توجه به جدول فوق ملاحظه می کنیم که میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش بررسی شده اند. در قسمت سطح معنی داری می توان به نرمال بودن داده های هر متغیر پی برد. با دقت به سطح معنی داری متغیرها ملاحظه می شود که برای همه ی داده ها این سطح بالاتر از ۰.۰۵ بوده و در نتیجه فرض صفر درست بوده و داده ها نرمال هستند و باید آزمون های پارامتریک را مورد استفاده قرار داد. تحلیل استنباطی آزمون فرضیات

فرضیه اول: تنبیه گفتاری بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴-۳: مقایسه میانگین های متغیر تنبیه گفتاری بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۴۶/۳۱۵	۱	۴۶/۳۱۵	۰/۵۸۱	۰/۴۸۹
درون گروهی	۳۱۹/۰۹۷	۴	۷۹/۷۷۴	-	-
کل	۳۶۵/۴۱۲	۵	-	-	-

نتیجه داده های مربوط به جدول بالا ($F=0/581, P>0/05$)، بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد تنبیه گفتاری، تفاوت معناداری وجود ندارد.. بدین معنی که باتوجه به میانگین دو گروه، میزان تأثیر گذاری تنبیه گفتاری از نظر هر دو گروه آزمایش و گواه بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران، یکسان می باشد.

آزمون لون : ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۴: نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر تنبیه گفتاری

سطح معنی داری	F	Df2	df1	
$P = 0/39 > 0/05$	0/891	۴	۱	تنبیه گفتاری

با توجه به نتایج فوق که نشان می دهد آمار محاسبه شده برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هر دو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > 0/05$ ، بزرگتر است؛ لذا فرض صفر رد نمی شود و نتیجه گرفته می شود که واریانس هر دو گروه یکسان و برابر هستند.

فرضیه دوم : تنبیه بدنی بر بهبود پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴-۵: مقایسه میانگین های متغیر تنبیه بدنی بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۸۴/۳۷۵	۱	۸۴/۳۷۵	۰/۹۴۲	۰/۳۸۷
درون گروهی	۳۵۸/۳۳۳	۴	۸۹/۵۸۳	-	-
کل	۴۴۲/۷۰۸	۵	-	-	-

با توجه به نتایج بالا ($F=0/942, P>0/05$)، بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد تنبیه گفتاری، تفاوت معناداری وجود ندارد.. بدین معنی که باتوجه به میانگین دو گروه، میزان تأثیر گذاری تنبیه بدنی از نظر هر دو گروه آزمایش و گواه بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران، یکسان می باشد.

آزمون لون : ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۶: نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر تنبیه بدنی

سطح معنی داری	F	Df2	df1	
---------------	---	-----	-----	--

تنبیه بدنی	۱	۴	۳/۹۴۵	$P = ۰/۱۱ > ۰/۰۵$
------------	---	---	-------	-------------------

با مشاهده نتایج فوق که نشان می‌دهد که آمار حساب شده برای برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هر دو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > ۰/۰۵$ ، بزرگتر است در نتیجه فرض صفر رد نمی‌شود و در واقع واریانس هر دو گروه یکسان و برابر هستند.

فرضیه سوم: جلوگیری از ورود دانش آموزان دختر به کلاس بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تاثیر بسزایی دارد.

جدول ۴-۷: مقایسه میانگین های متغیر منع از حضور در کلاس بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۸۰/۶۶۷	۱	۸۰/۶۶۷	۲/۳۹۶	۰/۱۹۷
درون گروهی	۱۳۴/۶۶۷	۴	۳۳/۶۶۷	-	-
کل	۲۱۵/۳۳۳	۵	-	-	-

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول بالا ($F=۲/۳۹۶$ ، $P > ۰/۰۵$)، بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد منع از ورود در کلاس، تفاوت معناداری وجود ندارد.. بدین معنی که با توجه به میانگین دو گروه، میزان تأثیر گذاری تنبیه گفتاری از نظر هر دو گروه آزمایش و گواه بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران، یکسان می باشد.

آزمون لون: ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۸: نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر منع از حضور در کلاس

سطح معنی داری.	F	Df2	df1	منع از حضور در کلاس
$P = ۰/۰۵۶ > ۰/۰۵$	۰/۸۹۱	۴	۱	

با دقت در نتایج و داده های جدول بالا این نمایش داده میشود که که آمار حساب شده برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هر دو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > ۰/۰۵$ ، بزرگتر می باشد لذا فرض صفر رد نمی گردد و در نتیجه می توان گفت که که واریانس هر دو گروه یکسان و برابر هستند.

فرضیه چهارم: ارجاع به اولیا بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴-۹: مقایسه میانگین های متغیر ارجاع به اولیا بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۱۰۷	۱	۰/۱۰۷	۰/۰۱۸	۰/۹۰۰
درون گروهی	۲۳/۸۹۳	۴	۵/۹۷۳	-	-
کل	۲۴	۵	-	-	-

با دقت در نتایج جدول بالا ($F=۰/۰۱۸$ ، $P>۰/۰۵$) در واقع بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد ارجاع به اولیا، تفاوت معناداری وجود ندارد... بدین معنی که باتوجه به میانگین دو گروه، میزان تأثیر گذاری ارجاع به اولیا از نظر هر دو گروه آزمایش و گواه بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران، یکسان می باشد.

آزمون لون : ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۱۰ نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر ارجاع به اولیا

سطح معنی داری	F	Df2	df1	ارجاع به اولیا
$P = ۰/۶۳ > ۰/۰۵$	۰/۲۷۱	۴	۱	

با توجه به نتایج جدول فوق آشکار است که نتایج محاسبه شده برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هر دو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > ۰/۰۵$ ، بزرگتری باشد بنابراین فرض صفر رد نمی شود و در نتیجه واریانس هر دو گروه یکسان و برابر هستند.

فرضیه پنجم : کم کردن نمره بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴-۱۱: مقایسه میانگین های متغیر کم کردن نمره بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۳۹/۵۲۷	۱	۳۹/۵۲۷	۰/۹۳۹	۰/۳۸۸
درون گروهی	۱۶۸/۴۵۳	۴	۴۲/۱۱۳	-	-
کل	۲۰۷/۹۸۰	۵	-	-	-

با توجه به داده های حاصل از جدول فوق ($F=0/939$ ، $P>0/05$)، بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد کم کردن نمره، تفاوت معناداری وجود ندارد. بدین معنی که باتوجه به میانگین دو گروه، میزان تأثیر گذاری کم کردن نمره از نظر هر دو گروه آزمایش و گواه بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران، یکسان می باشد.

آزمون لون: ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۱۲: نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر کم کردن نمره

سطح معنی داری	F	Df2	df1	
$P = 0/23 > 0/05$	۱/۹۱۷	۴	۱	کم کردن نمره

با توجه به داده های فوق که نشان می دهد آمار و محاسبات برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هر دو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > 0/05$ ، بزرگتر می باشد بنابراین فرض صفر رد نمی شود و در نتیجه که واریانس هر دو گروه یکسان و برابر هستند.

فرضیه ششم: جریمه های درسی بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴-۱۳: مقایسه میانگین های متغیر جریمه های درسی بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۱/۰۴۲	۱	۱/۰۴۲	۰/۵۰۰	۰/۵۱۹
درون گروهی	۸/۳۳۳	۴	۲/۰۸۳	-	-
کل	۹/۳۷۵	۵	-	-	-

با توجه به حاصل محاسبات جدول بالا ($F=0/5$ ، $P>0/05$)، بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد جریمه های درسی، تفاوت معناداری وجود نخواهد داشت بنابراین باتوجه به میانگین دو گروه، میزان تأثیر گذاری جریمه های درسی از نظر هر دو گروه آزمایش و گواه بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران، یکسان است.

آزمون لون: ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۱۴: نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر جریمه های درسی

سطح معنی داری	F	Df2	df1	
$P = ۱/۰۰۰ > ۰/۰۵$	۰/۰۰۰	۴	۱	جریمه های درسی

با ملاحظه داده های جدول بالا ، نمایان است که آماره محاسبه شده برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هردو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > ۰/۰۵$ ، بزرگتر است ؛ لذا فرض صفر رد نمیگردد و در نتیجه میتوان گفت که واریانس هردو گروه مساوی می باشد.

فرضیه هفتم : محرومیت از اردوهای تفریحی بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴-۱۵: مقایسه میانگین های متغیر محرومیت از اردوهای تفریحی بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۱۶۸/۵۴۰	۱	۱۶۸/۵۴۰	۶/۰۹۹	۰/۰۳۹
درون گروهی	۱۱۰/۵۳۳	۴	۲۷/۶۳۳	-	-
کل	۲۷۹/۰۷۳	۵	-	-	-

با توجه به داده های حاصل از جدول فوق ($F=۰/۵$ ، $P < ۰/۰۵$) ، بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد محرومیت از اردوهای تفریحی ، تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنی که با توجه به میانگین دو گروه ، میزان تأثیر گذاری محرومیت از اردوهای تفریحی از نظر گروه آزمایش بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران ، بیشتر از گروه گواه می باشد.

آزمون لون : ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۱۶: نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر محرومیت از اردوهای تفریحی

سطح معنی داری	F	Df2	df1	
$P = ۰/۰۹ > ۰/۰۵$	۴/۶۱۶	۴	۱	محرومیت از اردوهای تفریحی

با دقت در محاسبات جدول بالا اشکار است که محاسبات برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هردو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > ۰/۰۵$ ، بزرگتر می باشد بنابراین فرض صفر رد نمیگردد و در نتیجه میتوان گفت که واریانس هردو گروه مساوی است.

فرضیه هشتم: معرفی به شورای مدرسه بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴-۱۷: مقایسه میانگین های متغیر معرفی به شورای مدرسه بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۰/۱۶۷	۱	۰/۱۶۷	۰/۴۲۴	۰/۵۵۱
درون گروهی	۱/۵۷۳	۴	۰/۹۳۹	-	-
کل	۱/۷۴۰	۵	-	-	-

با توجه به محاسبات و داده های جدول بالا ($P > 0.05$, $F = 0.424$) ، بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد معرفی به شورای مدرسه ، تفاوت معناداری وجود ندارد... بدین معنی که با توجه به میانگین دو گروه ، میزان تأثیر گذاری معرفی به شورای مدرسه از نظر هر دو گروه آزمایش و گواه بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران ، یکسان می باشد.

آزمون لون: ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۱۸: نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر معرفی به شورای مدرسه

سطح معنی داری	F	Df2	df1	معرفی به شورای مدرسه
$P = 0.12 > 0.05$	۳/۶۴۰	۴	۱	

با دقت در داده های جدول فوق میتوان گفت که محاسبات برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هر دو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > 0.05$ ، بزرگتر امی باشد و بنابراین فرض صفر رد نمیگردد و نتیجه این است که واریانس هر دو گروه مساوی است.

فرضیه نهم: محرومیت از توجه معلم بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴-۱۹: مقایسه میانگین های متغیر محرومیت از توجه معلم بین دو گروه آزمایش و گواه

متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۱۷۷/۱۲۷	۱	۱۷۷/۱۲۷	۱/۸۷۰	۰/۰۴۳

درون گروهی	۳۷۸/۸۲۷	۴	۹۴/۷۰۷	-	-
کل	۵۵۵/۹۵۳	۵	-	-	-

با دقت در محاسبات بالا ($F=۰/۸۷۰$ ، $P<۰/۰۵$) ، بین دو گروه آزمایش و گواه در مورد محرومیت از توجه معلم ، تفاوت معناداری وجود دارد. بنابراین که باتوجه به میانگین دو گروه ، میزان تأثیر گذاری محرومیت از محرومیت از توجه معلم از نظر گروه آزمایش بر بهبود مسئولیت پذیری شهروندی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه منطقه ۲۰ تهران ، بیشتر از گروه گواه می باشد.

آزمون لون : ارزیابی برابری واریانس های خطای داده ها

جدول ۴-۲۰: نتایج آزمون لون برای برابری واریانس پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه درباره متغیر محرومیت از توجه معلم

سطح معنی داری	F	Df2	df1	
$P = ۰/۰۵۳ > ۰/۰۵$	۷/۳۸۴	۴	۱	محرومیت از توجه معلم

با دقت در محاسبات جدول فوق میتوان گفت که آماره محاسبه شده برای واریانس میانگین متغیرهای وابسته هردو گروه آزمایش و گواه با سطح $P > ۰/۰۵$ ، بزرگتر می باشد بنابراین فرض صفر رد نمیگردد و در نتیجه میتوان گفت که واریانس هردو گروه مساوی است.

بحث و نتیجه گیری

به طور کلی در این پژوهش نه مؤلفه اساسی تنبیه انضباطی شامل: تنبیه گفتاری، تنبیه بدنی، تنبیه منع از حضور در کلاس، ارجاع به اولیا، کم کردن نمره، جریمه های درسی، محرومیت از اردوهای تفریحی، معرفی به شورای انضباطی مدرسه، محرومیت از توجه به معلم و تأثیرش بر بهبودی مسئولیت پذیری شهروندی مورد بررسی قرار گرفتند. گرچه شکل گیری و رشد شخصیت افراد یک جامعه الزاماً وابسته به تعلیم و تربیت رسمی نیست لیکن باید گفت که بخش اعظمی از رشد فردی و اجتماعی افراد توسط نهاد رسمی آموزش و پرورش صورت می گیرد. در این میان تربیت شهروندان خوب یکی از مهم ترین دل مشغولی های اکثر نظام های آموزشی جهان است. ساحت سیاسی و اجتماعی به عنوان یکی از ساحت های اساسی نظام آموزش و پرورش در پی ایجاد دانش، مهارت، نگرش و ارزش هایی است که دانش آموزان را قادر می کند به عنوان شهروند فعال و آگاه در جامعه مشارکت کنند و از این جهت با تربیت شهروندی پیوندی ناگسستنی دارد. تربیت شهروندی مفهومی متکثر و چند چهره است که ابعاد مختلفی همچون مسئولیت پذیری، وحدت و تفاهم ملی، بردباری، قانون گرایی، درک فحهم اجتماعی، مشارکت سیاسی و اجتماعی، صلح جویی، وفاق و همدلی، درک و فهم سیاسی، مهارت زندگی، برابری و تنوع را شامل می شود. تربیت اجتماعی و سیاسی به طور گسترده ای شامل آماده سازی دانش آموزان و دانشجویان برای نقش ها و مسئولیت هایشان به عنوان شهروند است.

با توجه به یافته های به دست آمده نتیجه گیری می شود که تربیت شهروندی یکی از الزامات جامعه شهری و ارتقای مدینه فاضله در زندگی امروزی است؛ زیرا فرد را از انزوای اجتماعی و نحوه تعامل با جامعه تقویت می کند. با استناد به سند تحول بنیادین (۱۳۹۰) ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی ناظر به کسب شایستگی هایی است که متریان را قادر می کند تا شهروندانی فعال و آگاه باشند و در فعالیت های سیاسی و اجتماعی مشارکت کنند. بر اساس یافته های پژوهش پیشنهاد می شود، نظام آموزش و پرورش هر جامعه از آن رو شکل یافته و قوام گرفته است که شهروندانی مؤثر و مطلوب را متناسب با نیازها و ارزش های اجتماعی، تربیت و تحویل جامعه کند. لذا تربیت شهروندی یکی از مهم ترین مسائل و دل مشغولی های نظام های آموزش و پرورش در کشورهای مختلف جهان است. تربیت شهروند مطلوب و فعال یکی از مهم ترین وظایف نظام های آموزشی است و از طرق گوناگون برای تحقق آن تلاش می شود. بنابراین همان طور که در متن مقاله حاضر نیز راجع به مفهوم تربیت شهروندی و ابعاد و مؤلفه های آن بحث شد. لازم است خوانندگان به طور اختصاصی دستگاه های تربیتی و مدارس پیشنهادات و راهکارهایی را که ارائه شد به کار گیرند تا به تربیت شهروندانی مفید، مؤثر، مطلوب و فعال همت گمارند تا شهروندانی آگاه، مسؤول و متعهد را تربیت کنند.

کتاب نامه

الف) فارسی

- ✓ بذرگر، رضوان؛ شهریاری، اصغر (۱۳۹۹)، نقش مدارس در تربیت شهروندی فعال، نشریه دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی :: اردیبهشت ۱۳۹۹، سال سوم - شماره ۲۴ از ۹۲ تا ۱۰۴
- ✓ سهراب زاده، مهران؛ نیازی، محسن؛ میری، سمیه (۱۴۰۰)، مطالعه فرا ترکیب فرهنگ شهروندی در جامعه ایران، نشریه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه :: بهار و تابستان ۱۴۰۰، سال دهم - شماره ۱ (علمی-پژوهشی)
- ✓ جهان، جواد، زنگنه تبار، سجاد، پاک سرشت، محمد (۱۳۹۷) ارائه ی مدل شایستگی تربیت اسلامی دانش آموزان، براساس ابعاد و مولفه های تربیت شهروندی از نظر متخصصان، فصلنامه پژوهش در نظام های آموزشی.
- ✓ خوجملی، محمد (۱۳۸۸) چگونگی تربیت شهروندی در مدارس متوسطه از طریق برنامه های درسی پنهان (مطالعه موردی دانش آموزان متوسطه پسرانه شهر قدس)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ، پژوهشکده علوم اجتماعی.
- ✓ صحرانشین ابراهیم؛ سیداحمد هاشمی؛ عباس قلناش؛ مختار رنجبر، (۱۳۹۹)، تبیین مبانی تربیت سیاسی واجتماعی در اندیشه های دیویی و مطهری به منظور تدوین الگوی تربیت شهروندی برای آموزش و پرورش، فصلنامه پژوهش در نظام های آموزشی، دوره ۱۴، ویژه نامه، تابستان ۱۳۹۹، صفحه 271-291
- ✓ قائدی، یحیی (۱۳۸۵)، "تربیت شهروند آینده"، فصلنامه نوآوریهای آموزشی"، پائیز ۱۳۸۵، شماره ۱۷، سال پنجم.
- ✓ عبدالرحیمی؛ محمد و سهرابی؛ حیدر (۱۳۹۸)، الگوی تنبیه بر اساس آیات قرآنی و سیره علوی در سازمان های پژوهشی، فصلنامه کاربرد تعلیم و تربیت اسلامی، سال چهارم، پاییز، ش ۳.
- ✓ معتمدی، سید هادی، حاج بابایی، حسین، بیگلریان، اکبر، فلاح سلوکلابی، منیژه (۱۳۹۱). تاثیر آموزش مهارت حل مسئله بر افزایش کفایت اجتماعی نوجوانان دختر، پژوهش اجتماعی، ۵ (۱۴)، ۱۷-۲۹.
- ✓ نیکنامی، ندا، میر مهدی، سید رضا، نیکنامی، بنت الهدی. (۱۳۹۰)، عوامل و ریشه های تنبیه بدنی کودکان در محیط خانه و خانواده و راهکارهای مقابله با آن. حقوق بشر، جلد ۶، شماره ۲، ۷۳-۸۸
- ✓ مجل جوبقلو، محمد علی (۱۳۸۷)، تحلیل برنامه ی درسی اجرا شدهی مقطع ابتدایی نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران از بعد تربیت شهروندی، پژوهشنامه تربیتی، دانشگاه آزاد واحد بجنورد، شماره ۱۷، زمستان ۱۳۸۷
- ✓ مصطفی پور، رزیتا؛ ادیب، یوسف؛ ملکی آوراسین، صادق؛ طالبی، بهنام؛ (۱۳۹۹)، شناسایی ابعاد برنامه درسی مغفول بر اساس تفاوت برنامه درسی آکادمیک و برنامه درسی قصد شده آموزش مفاهیم شهروندی در کتب مطالعات اجتماعی 1 متوسطه دوره اول، مجله علمی پژوهشی «پژوهش های برنامه درسی» انجمن مطالعات برنامه درسی ایران دوره دهم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صفحه های ۱۵۴-۱۹۸

- ✓ وزیرى اقدام، زهرا؛ مکی آل آقا، بدیع الزمان؛ اعتماد اهری، علاء الدین (۱۳۹۹)، طراحی برنامه درسی مبتنی بر توسعه پایدار، توسعه حرفه ای و تربیت شهروندی و اعتبار سنجی آن از دیدگاه متخصصان، نشریه پژوهش در نظام های آموزشی :: تابستان ۱۳۹۹ - شماره ۴۹) علمی-پژوهشی (ISC/از ۱۱۱ تا ۱۲۴
- ✓ مصطفی پور، رزیتا؛ ادیب، یوسف؛ ملکی آوراسین، صادق؛ طالبی، بهنام؛ (۱۳۹۹)، شناسایی ابعاد برنامه درسی مغفول بر اساس تفاوت برنامه درسی آکادمیک و برنامه درسی قصد شده آموزش مفاهیم شهروندی در کتب مطالعات اجتماعی 1 متوسطه دوره اول، مجله علمی پژوهشی «پژوهش های برنامه درسی» انجمن مطالعات برنامه درسی ایران دوره دهم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صفحه های ۱۵۴-۱۹۸
- ✓ هاشمیان، احمد، (۱۳۸۴)، اصول و مبانی روان شناسی تربیتی، ص ۲۱۷، تهران، تندیس، چاپ اول

ب) لاتین

- ✓ Alemayehu TM (2012). Assessment of students' misbehavior and coping strategies (in the case of Shashemene secondary school). MA thesis; Addis Ababa University. Addis Ababa, Ethiopia / Adam J. Zolotor, Corporal Punishment, Department of Family Medicine, University of North Carolina at Chapel Hill, <https://www.pediatric.theclinics.com/>
- ✓ Ghebrua, B., Lloyd, M. (2020). From civic to citizenship education: Toward a stronger citizenship orientation in the Ethiopian CEE curriculum. *International Journal of Educational Development*, 72, 102-143.
- ✓ Hancock, R. E. (2017). Global Citizenship Education: Emancipatory Practice in a New York Preschool. *Journal of Research in Childhood Education*, 31(4), 571-580. Available online at: <https://doi.org/10.1080/02568543.2017.1346731>
- ✓ Loisito, Bruno and Annamaria D Apice (۲۰۰۳). Democracy, Citizenship, Participation. The Result of the Second IEA Civic Education Study in Italy. *International Journal of Educational Research*. Vol. ۳۹, No. ۶.
- ✓ Ladislaus M. Semali, & Philbert L. Vumilia, (2016), *World Journal of Education*, Vol. 6, No. 1; 2016, <http://www.sciedupress.com/journal/index.php/wje/index/>
- ✓ Mok, M., & Lee, W. O. (2017). Paradigm Shifts in Assessment for Learning: A Secondary